

Кізима Тетяна Олексіївна

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Гайнацька Юлія Олександрівна

студентка гр. ДСПУАзм-14, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

СПОЖИВЧІ СУКУПНІ ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

У нинішніх реаліях важливою сферою фінансової системи будь-якої держави є фінанси домогосподарств (фінанси населення, сімейні фінанси, родинні фінанси) як «сукупність економічних відносин, виражених у грошовій формі, у які вступають домашні господарства з приводу утворення, розподілу та використання фондів грошових коштів з метою якнайповнішого задоволення матеріальних та духовних потреб своїх членів» [1, с. 123-124]. Відтак можемо стверджувати, що найвагомими складовими фінансів домогосподарств є їхні доходи і витрати, які на практиці уособлюють матеріальне втілення фінансових відносин саме у цій пріоритетній сфері фінансової системи країни.

Загальновідомо, що «для задоволення своїх потреб члени домашнього господарства здійснюють ... певні витрати, тобто використовують наявні у них ресурси на певні цілі» [2, с. 62].

За даними вітчизняних статистиків, у 2021 році витрати населення в Україні становили «4876,0 млрд грн» [3], тобто на 177,4 млрд. грн. більше у порівнянні з отриманими доходами («4698,6 млрд грн» [3]). Така ситуація, на наш погляд, дає підстави припустити, що різницю між отримуваними доходами та здійснюваними витратами у 2021 році українці, ймовірно, покривали саме за рахунок використання власних заощаджень.

Причому слід акцентувати, що левову частку у структурі сукупних витрат населення України посідають саме споживчі витрати (рис. 1).

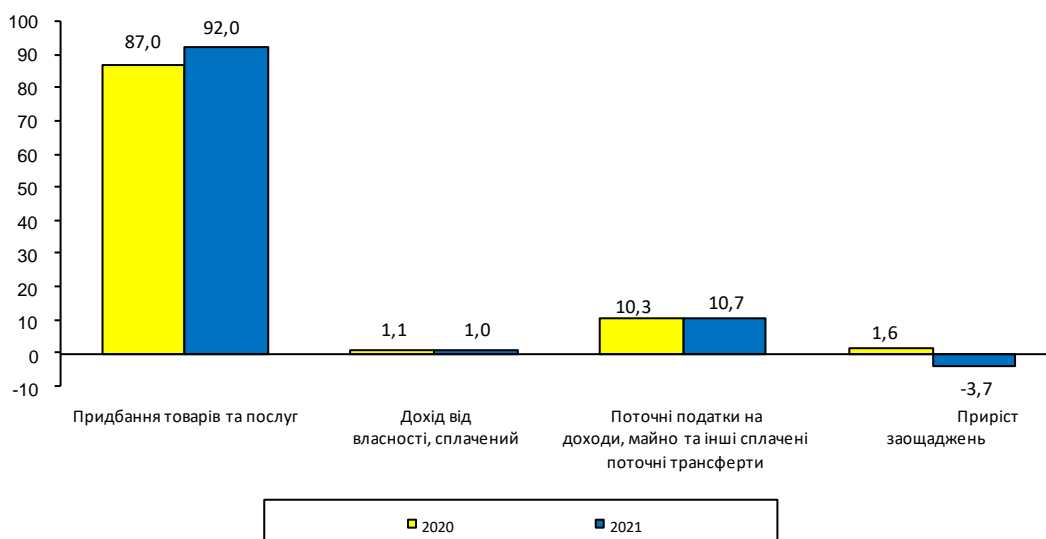

Рис. 1. Структура витрат і заощаджень населення України у 2020-2021 роках, % [3]

Детальна інформація щодо динаміки структури споживчих сукупних витрат населення України у 2015-2021 роках подана у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка структури споживчих сукупних витрат населення України у 2015-2021 роках (без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької та Луганської областей), % [4]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Сукупні витрати за місяць в одному домогосподарстві, грн.	4952,0	5720,4	7139,41	8308,6	9670,2	9523,6	11243,4
Споживчі сукупні витрати	92,9	93,2	92,9	92,0	91,3	91,4	91,3
продукти харчування та безалкогольні напої	53,1	49,8	47,9	47,7	46,6	48,1	45,9
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,3	2,9	3,1	3,4	3,2	3,5	3,0
непродовольчі товари та послуги	36,5	40,5	41,9	40,9	41,5	39,8	42,4
в тому числі:							
одяг і взуття	5,7	5,6	5,5	5,4	5,5	4,8	4,8
житло, вода, електроенергія, газ тощо	11,7	16,0	17,0	15,2	14,6	14,4	15,2
предмети домашнього вжитку, побутова техніка та утримання житла	2,0	1,7	2,0	2,1	1,8	2,2	2,2
охорона здоров'я	3,7	4,2	3,8	4,0	4,1	4,3	4,7
транспорт	3,7	3,6	3,7	3,7	4,8	4,0	4,5
зв'язок	2,4	2,3	2,4	2,6	2,8	3,4	3,4
відпочинок і культура	1,5	1,4	1,6	1,8	1,6	1,5	1,7
освіта	1,1	1,0	1,1	1,0	1,1	0,9	1,0
ресторани та готелі	2,0	2,2	2,3	2,4	2,6	1,6	1,8
різні товари і послуги	2,7	2,5	2,5	2,7	2,6	2,7	3,1

Витрати українців у 2021 році за регіонами країни у розрізі окремих їх видів подані у табл. 2. Зокрема, слід зазначити, що найбільші обсяги витрат, очікувано, здійснювали кияни (885925 млн грн), а також жителі Дніпропетровської (434791 млн грн), Харківської (313394 млн грн), Одеської (280203 млн грн) та Львівської (279095 млн грн.) областей. Найменше коштів у кризовому 2021 році витрачали жителі Чернівецької (72792 млн грн), Луганської (82239 млн грн), Кіровоградської (87450 млн грн), Тернопільської (88165 млн грн) та Волинської (89280 млн грн) областей.

Зважаючи на те, що, як правило, будь-яка «фінансова діяльність, управління фінансовими ресурсами розглядаються через призму оптимізації, ...

раціонального маневрування грошовими потоками» [6, с. 37], виокремимо основні вектори раціоналізації та максимізації сукупних витрат громадян України з урахуванням сучасної складної соціально-економічної та військово-політичної ситуації в державі.

Таблиця 2

Складові сукупних витрат та заощаджень населення України за регіонами у 2021 році, млн. грн. [5]

	Витрати та заощадження, усього	з них			
		придбання товарів та послуг	поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	нагромадження нефінансових активів	приріст фінансових активів
Україна	4698611	4324187	504104	-21678	-155681
Вінницька	158336	129110	12205	58	15989
Волинська	89280	84345	8227	210	-4035
Дніпропетровська	434791	400946	47768	3176	-21958
Донецька	237727	149451	19854	-4755	72265
Житомирська	117444	104071	10560	-1412	3563
Закарпатська	96551	92686	7654	-602	-3742
Запорізька	202504	187617	19286	418	-6584
Івано-Франківська	122057	106763	9789	1695	3062
Київська	227470	303746	23912	5554	-106958
Кіровоградська	87450	83492	8290	-1076	-3955
Луганська	82239	50070	5635	-3591	29960
Львівська	279095	258824	26734	68	-10265
Миколаївська	115244	99586	11156	-1312	4749
Одеська	280203	295233	30215	-881	-45863
Полтавська	162018	138527	15512	-1360	8177
Рівненська	102157	85360	9294	-265	7274
Сумська	112196	87965	9687	-50	13961
Тернопільська	88165	71749	7938	-829	8977
Харківська	313394	316787	32744	-3251	-35015
Херсонська	95530	92077	8591	-926	-4903
Хмельницька	121848	103502	11157	-1549	7932
Черкаська	117922	106464	11085	-1785	1462
Чернівецька	72792	69914	5814	-1235	-2109
Чернігівська	96273	88538	11069	-2321	-1620
м. Київ	885925	817364	139928	-5657	-86045

Тож з метою підвищення якісного рівня сукупних витрат українців вважаємо за необхідне здійснити низку першочергових заходів за такими пріоритетними напрямками: по-перше, стимулювання збільшення обсягу особистих витрат громадян, спрямованих на розвиток людського капіталу; по-друге, фінансова підтримка не лише соціально та економічно вразливих прошарків населення й вирівнювання диспропорцій між їхніми доходами і

витратами, але й спонукання до підвищення рівня фінансової грамотності українців та стимулювання їхньої самозайнятості, що в майбутньому сприятиме збільшенню загального добробуту кожної родини.

А зважаючи на те, що у упродовж останніх років з'явилася досить тривожна тенденція, пов'язана із перевищенням витрат населення України над його доходами, переконані, що у нинішніх складних економічних реаліях важливим напрямом державної фінансової політики має стати реалізація низки заходів, спрямованих на заохочення українців до збільшення власних доходів передусім через стимулювання до активізації підприємницької діяльності громадян та їх активне залучення до операцій на фінансовому ринку України.

Список використаних джерел:

1. Кізима Т. О. Бюджет домогосподарства: теоретичні основи та прагматизм формування в сучасних умовах. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*: збірник наукових праць / гол. ред. П. П. Мазурок. Кривий Ріг, 2008. №3 (15). С. 123–129.

2. Кізима Т. Витрати домогосподарств України: сутнісно-аналітичний аспект. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2009. № 2. С. 61–70. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/107/807>

3. Доходи та витрати населення у 2021 році : Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

4. Структура споживчих сукупних витрат населення України у 2015-2021 роках: Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Складові сукупних витрат та заощаджень населення України у 2021 році: Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Кізима Т. О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.